

POSTANOWIENIE

Dnia 13 stycznia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jan Górowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

SSA Barbara Trębska

w sprawie z wniosku „W.(...)” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w A.
przy uczestnictwie Z. W. o pozbawienie prowadzenia działalności gospodarczej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 stycznia 2010 r., skargi kasacyjnej uczestnika postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 19 grudnia 2008 r., sygn. akt VIII Ga
(...),

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Na wniosek „W.(...)” sp. z o.o. z dnia 16 lipca 2007 r. Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 5 września 2008 r. pozbawił Z. W. prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszenia na okres 6 lat.

Sąd ustalił, że Z. W. w dniu 17 listopada 2005 r. został wpisany w rejestrze przedsiębiorców jako prezes zarządu S.(...) spółki z o.o. z siedzibą w S. Przed objęciem tej funkcji zajmował się jej sprawami finansowymi. W momencie obejmowania funkcji prezesa zarządu przez uczestnika postępowania zobowiązania spółki były regulowane z opóźnieniem 30-40 dni. Nakazem zapłaty z dnia 12 października 2006 r. zasądzono od spółki solidarnie ze Z. i A. W. wobec wnioskodawcy kwotę 819 190,66 zł.

Łączna wysokość zobowiązań przekraczających opóźnienie 3 – miesięczne w dacie objęcia funkcji prezesa zarządu przez uczestnika i niespłaconych do 30 listopada 2006 r. stanowiła kwotę 127 952, 55 zł wobec 20 wierzycieli. Na dzień 30 czerwca 2006 r. łączna wysokość zobowiązań przekraczających 3 - miesięczne opóźnienie stanowiła kwotę 367 369, 03 zł wobec 36 wierzycieli. Łączna wysokość wszystkich zaciągniętych do dnia 30 czerwca 2006 r. i niespłaconych zobowiązań stanowiła kwotę 879 922,50 zł. Natomiast na dzień 31 sierpnia 2006 r. łączna wysokość zadłużenia „S.(...)” sp. z o.o. wobec dostawców towarów i usług opiewała na kwotę 1060.479,19 zł, w tym wobec wnioskodawcy wynosiła sumę 864 190,866 zł.

W dniu 30 listopada 2006 r. S.(...) sp. z o.o., działając poprzez prezesa zarządu Z. W. złożyła wniosek o ogłoszenie upadłości.

Postanowieniem z dnia 5 grudnia 2006 r. Sąd Rejonowy w S. ogłosił upadłość spółki obejmującą likwidację jej majątku, co spowodowało umorzenie postępowania egzekucyjnego prowadzonego z wniosku W.(...) spółki z o.o.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy przyjął, że „S.(...)” była niewypłacalna w rozumieniu art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361, dalej: „p.u.n.”) w chwili objęcia funkcji prezesa zarządu przez Z. W. Tym samym wniosek o ogłoszenie upadłości winien zostać złożony przez uczestnika postępowania najpóźniej do dnia 1 grudnia 2005 r. Uwzględniając znaczny stopień winy w niezłożeniu w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz negatywnych konsekwencji dla wierzycieli spowodowanych zawinionym działaniem uczestnika postępowania Sąd Rejonowy uznał za uzasadnione orzeczenie pozbawienia go prawa prowadzenia działalności gospodarczej na okres 6 lat.

Stanowisko to podzielił Sąd Okręgowy w S. oddalając apelację uczestnika postępowania Z. W. postanowieniem z dnia 19 grudnia 2008 r. Stwierdził, że wykładnia art. 377 p.u.n. wskazuje w sposób jednoznaczny, że obliczanie terminu rocznego od daty, w której dłużnik miał obowiązek złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości ustawa

przewiduje jedynie w tym przypadku, kiedy nie doszło w ogóle do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. W każdym innym przypadku początek biegu terminu do złożenia wniosku o orzeczenie zakazu limitują inne zdarzenia, które zostały enumeratywnie wymienione w art. 373 prawa upadłościowego.

Postanowienie Sądu Okręgowego uczestnik postępowania zaskarżył skargą kasacyjną, zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 377 p.u.n. i wniósł o jego uchylenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd może pozbawić na okres od trzech do dziesięciu lat prawa prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji członka rady nadzorczej, reprezentanta lub pełnomocnika w spółce handlowej, przedsiębiorstwie państwowym, spółdzielni, fundacji lub stowarzyszeniu osoby, która ze swej winy w terminie dwóch tygodni od powstania przyczyny nie złoży wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 373 ust. 1 pkt 1 p.u.n.). Ustawowy obowiązek do zgłoszenia wniosku o upadłość powstaje przy niewypłacalności dłużnika, polegającej na niewykonywaniu wymagalnych zobowiązań oraz na przekroczeniu przez zobowiązania wartości jego majątku. Postępowanie uzasadniające orzeczenie zakazu, musi być zawinione co najmniej na poziomie niedbalstwa. Stopień winy oraz skutki podejmowanych działań (art. 373 ust. 2 p.u.n.) mają wpływ nie tylko na zakres pozbawienia praw, lecz mogą również oddziaływać na decyzję sądu o oddaleniu wniosku w konkretnej sytuacji, orzeczenie zakazu ma bowiem charakter fakultatywny.

Istota sporu w przedmiotowej sprawie dotyczy prekluzji przewidzianej w art. 377 p.u.n. Przewidziany tam termin roczny do złożenia wniosku w przedmiocie orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej liczony jest od zakończenia postępowania upadłościowego, a gdy nie złożono wniosku o ogłoszenie upadłości – od dnia, w którym dłużnik obowiązany był taki wniosek złożyć. Przepis ten wskazuje tym samym do kiedy, a nie od jakiego terminu, ze względu na upływ czasu można orzec zakaz prowadzenia działalności gospodarczej.

W judykaturze dominuje pogląd (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2006 r., III CZP 13/06, OSNC 2007/1/8; postanowienie z 12 maja 2006 r., V CSK 54/06, niepubl.; postanowienie z dnia 10 listopada 2006 r., I CSK 218/06, niepubl. i postanowienie z 12 grudnia 2007 r., V CSK 321/07, niepubl.), że roczny termin do wystąpienia z żądaniem orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej biegnie od dnia, w którym dłużnik był obowiązany złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości

tylko wtedy, gdy wniosek taki nie został wniesiony. Jeśli natomiast wniosek został złożony – termin liczyć należy już od dnia umorzenia lub zakończenia postępowania upadłościowego albo oddalenia tego wniosku na podstawie art. 13 p.u.n. Wystąpienie podstaw do liczenia terminu w nowy sposób nie pozbawia wierzyciela (ani innych uprawnionych) możliwości powołania się na zaniechanie złożenia przez dłużnika wniosku we właściwym czasie, jako podstawę żądania orzeczenia zakazu z art. 373 p.u.n., także wtedy, kiedy wniosek o ogłoszenie upadłości został zgłoszony po upływie roku od powstania sytuacji uzasadniającej jego złożenie przez dłużnika. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że walorem tego kierunku wykładni jest to, że nie premiuje dłużnika, który zataił podstawę do ogłoszenia swojej upadłości.

Ostatnio w orzecznictwie wyrażono pogląd odmienny, którego cechą podstawową jest nadanie samodzielnego (odrębnego) znaczenia każdemu z terminów przewidzianych w art. 377 p.u.n. W postanowieniu z dnia 7 lutego 2008 r. V CSK 424/07 (OSNC 2009, nr 4, poz. 59), a następnie w postanowieniu z dnia 29 października 2008 r. (IV CSK 239/08, niepubl.) Sąd Najwyższy przyjął, że jeżeli nie wszczęto postępowania o orzeczenie zakazu prowadzenia działalności gospodarczej w terminie roku od dnia, w którym dłużnik obowiązany był złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości, to niemożliwe jest powołanie się w przyszłości na okoliczności określone w art. 373 ust. 1 pkt 1-4 p.u.n., zaistniałe w tym okresie. Złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości powoduje wprawdzie przesunięcie terminu prekluzyjnego, ale nie powoduje jego przywrócenia, ani przedłużenia w odniesieniu do zdarzeń zaszłych przed tym terminem.

Trafność tego ostatniego zapatrywania została zakwestionowana w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 423/08 (niepubl.), w którym podkreślono, że zestawienie podstaw uzasadniających orzeczenie zakazu, przewidzianych w art. 373 oraz w art. 374 p.u.n. prowadzi do wniosku, iż zmiana sposobu liczenia terminu rocznego w istocie może nastąpić tylko w odniesieniu do sytuacji przewidzianych w art. 373 ust. 1 pkt 1 oraz art. 374 p.u.n. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., IV CSK 35/05, OSNC 2007, nr 1, poz. 14). Wszystkie inne wypadki sankcjonowane możliwością orzeczenia zakazu łączą się bowiem z zachowaniami dłużnika w toku postępowania upadłościowego (art. 373 ust. 1 pkt 2-4 p.u.n.), lub z konsekwencjami tego postępowania (art. 373 ust. 3 pkt 1 p.u.n.), ewentualnie z wypadkiem upadłościowej „recydywy” dłużnika (art. 373 ust. 3 p.u.n.), co oznacza, że stosuje się do nich jedynie termin liczony od umorzenia lub ukończenia postępowania upadłościowego.

W tym ostatnim orzeczeniu Sąd Najwyższy trafnie też zauważył, że cechą charakterystyczną przesłanek orzeczenia zakazu, przy których może wystąpić dwutorowość liczenia terminu jest to, że wynikają one z okoliczności znanych dłużnikowi, lecz zazwyczaj nader trudnych do ustalenia dla wierzyciela. Wierzyciel nie ma zwykle możliwości przeprowadzenia oceny, czy dłużnik znajduje się w sytuacji uzasadniającej zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości, nie mówiąc o tym, że mógł wejść z nim w stosunki już po upływie rocznego terminu liczonego od chwili, kiedy zaktualizował się obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. W tym ostatnim wypadku byłby w ogóle pozbawiony możliwości skutecznego wystąpienia o orzeczenie zakazu, skoro przyczyny uprawniające do tego uległyby sprekludowaniu zanim uzyskał status uprawniający do złożenia wniosku.

W konkluzji w postanowieniu z dnia 4 marca 2009 r. IV CSK 423/08 Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że jedynie wówczas, kiedy żaden wierzyciel nie chce podjąć próby dochodzenia swoich roszczeń od nierzetelnego dłużnika w postępowaniu upadłościowym, lecz ogranicza się do żądania wykluczenia tego dłużnika z obrotu gospodarczego, nie ma powodu, ani możliwości, by termin do wystąpienia z żądaniem liczyć od innego momentu, niż dzień powstania po stronie dłużnika obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Jeśli jednak którykolwiek z wierzycieli sam zainicjował postępowanie upadłościowe, zastępując w tym dłużnika, lub nawet uczynił to dłużnik, lecz zbyt późno – termin do zgłoszenia wniosku o orzeczenie wobec tego dłużnika zakazu przewidzianego w art. 373 ust. 1 p.u.n. na podstawie przesłanki z ust. 1 tego przepisu biegnie od dnia prawomocnego ukończenia lub umorzenia postępowania upadłościowego albo oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości na podstawie art. 13 p.u.n.

Przy rozstrzygnięciu powstałej w sprawie kwestii trzeba mieć na uwadze, że zróżnicowany sposób liczenia terminów, polegający na oznaczeniu przez ustawodawcę różnych zdarzeń zapoczątkowujących ich bieg, miał na celu stworzenie wnioskodawcy realnej, a nie tylko teoretycznej możliwości złożenia wniosku o zastosowanie sankcji wobec dłużnika, który poważnie narusza reguły uczciwego obrotu. Przekonuje o tym, dokonana ustawą z dnia 2 maja 2009 r. (Ustawa z dnia 2 maja 2009 r. o zmianie ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz. U. Nr 53, poz. 434), nowelizacja art. 377 p.u.n., w wyniku której termin, gdy nie złożono wniosku o ogłoszenie upadłości został przedłużony do trzech lat. Z tego względu brak jednolitości orzecznictwa dotyczącego

omawianej kwestii nie będzie miał na gruncie nowego stanu prawnego większego praktycznego znaczenia.

Wykładnia językowa i systemowa art. 373 ust 1 p.u.n, prowadzi do jednakowej konkluzji, że ta przesłanka orzeczenia zakazu aktualizuje się wobec osoby, która ze swej winy, będąc do tego zobowiązana, nie złożyła w ciągu dwóch tygodni od dnia powstania podstawy, wniosku do ogłoszenia upadłości. Z kolei z treści art. 377 p.u.n. wynika, że wyłącza on dopuszczalność orzekania zakazu po upływie rocznego prekluzyjnego terminu, niemniej zawarta w pierwszej jego części reguła, wyłącza stosowanie wyjątku z końcowego fragmentu tego przepisu, co wynika z wyrażenia „gdy nie złożono wniosku o ogłoszenie upadłości”. Skoro termin prekluzyjny z zasady, wyłącza zastosowanie terminu wynikającego z wyjątku, to gdy nie ma zastosowania termin roczny liczony, od dnia, w którym dłużnik obowiązany był taki wniosek złożyć, nie mogą wystąpić jego materialne skutki.

Za tym, że hipoteza normy wynikającej z początkowej części art. 377 p.u.n. obejmuje swym zasięgiem także podstawę orzekania zakazu na mocy art. 373 ust. 1 pkt 1 p.u.n., wskazuje zawarte w tej regule odesłanie ogólne do art. 373 p.u.n., bez wyłączenia żadnej z przesłanek orzeczenia zakazu określonych w poszczególnych punktach tego przepisu.

Poza tym, uznając za trafne argumenty natury funkcjonalnej i systemowej podniesione w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 423/08 należało uznać, że podniesiony przez skarżącego zarzut obrazy art. 377 p.u.n. okazał się bezpodstawny.

Z tych względów na podstawie 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.